

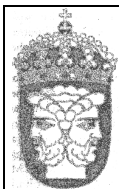
Dnr 20-2010/5303

Fördjupad förstudie rörande revidering av
Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy
(Förband)
Slutrapport

Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

Revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy Bevarande av nutiden (Förband)

Slutrapport juni 2012

Dnr 20-2010/5303Fördjupad förstudie rörande revidering av
Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy
(Förband)
Slutrapport

Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
1. Uppdrag	4
2. En kunskapsteoretisk modell	5
2.1 Empiri/Handling	6
2.2 Rationalitet/Verksamhet	6
2.3 Kontext/System	7
3. Sektorsanalys	9
3.1 Sektorsanalys - vad är det?	10
3.2 Nätverksanalys	10
3.3 Intressentanalys	10
3.4 Styrningsanalys	11
3.5 Förslag till modell för sektorsanalys	11
3.6 Styrkor med modellen	16
3.7 Svagheter med modellen	17
3.8 Utvärdera	17
4. Verksamhetsbaserad arkivredovisning som stöd vid värdering	18
5. Riskanalys	20
5.1 Vidare utveckling av redskapet riskanalys	23
6. Frågan om Urval - lite av allt eller allt av något	24
7. Autenticitet, ekonomiska värden och estetik	28
7.1 Autenticitet	28
7.2 Ekonomiskt värde	29
7.3 Estetiskt och symboliskt värde	30
8. Några principiella synpunkter	31
8.1 Riksarkivet tar ansvar	31
8.2 Sekretess	32
8.3 Kulturarvet	32
8.4 En nationell överblick	33
9. Bilagor	
Bilaga 1: Direktiv	34

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Sammanfattning

Fördjupad förstudie rörande gallrings- och bevarandepolicy, Förband¹, har i sitt arbete utgått från åtta fördjupningsområden.²

Fördjupningsområde	Resultat
1. En policy för bevarande – riktlinjer för gallring	<ul style="list-style-type: none"> • Vi har skapat en kunskapsteoretisk modell. • Vi har förslag på riskanalysmetod. • Alla bevarandekriterierna enligt arkivlagen ska väga lika tungt, vi ifrågasätter gallring under sekretesstid och gallring av integritetsskäl. • De ekonomiska och estetiska värdena i arkiv ska beaktas.
2. Gallringen och informationsstrukturen	<ul style="list-style-type: none"> • Verksamhetsbaserad arkivredovisning kan vara ett stöd i gallringsutredningar.
3. Bevarande av verksamhetsinformation och 6. Vad är myndighetsarkiv – utvidgade perspektiv	<ul style="list-style-type: none"> • Vi har förslag på en sektorsanalysmodell som ger utrymme både för horisontella och vertikala analyser, och som sätter in den statliga arkivbildningen i en helhet, där både statliga myndigheter, kommuner, landsting och privata aktörer inkluderas i analysen.
4. Bevarande av kulturarvet	<ul style="list-style-type: none"> • Kulturarvet medger argument för ökat bevarande men inte för ökad gallring.
5. Återkommande prövning av gallringsförutsättningar	<ul style="list-style-type: none"> • De arkiv som finns på Riksarkivet är del av kulturarvet och bör inte gallras i efterhand.
7. Urvalsbevarande – en föråldrad metod	<ul style="list-style-type: none"> • Det finns idag ingen anledning att vidhålla urvalsmetoder som i princip självdött. Vårt förslag är att urvalsbegreppen ses över och att det utreds vilka urvalsprinciper som ska vara styrande.
8. Användbarheten – teknikberoende	<ul style="list-style-type: none"> • Riksarkivet bör vara tydligt med hur man ser på bevarandet av autenticitet.

Handlingsrekommendationer

- Revidera ”Bevarande av nutiden, Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy”.
- Beakta våra resultat i det arbetet.
- Riskanalys, sektorsanalys och användning av verksamhetsbaserad arkivredovisning testas och utvärderas vidare som metodstöd i gallringsärenden.

¹ Förband är en förkortning på Fördjupad förstudie av bevarande av nutiden. Det kan också tolkas som en förhoppning att det ska komma en efterföljande större attraktion.

² Fördjupningsområdena i sin helhet återfinns i direktivet som ligger som bilaga till rapporten.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

1. Uppdrag

Håkan Lövblad genomförde 2009 en förstudie inför revidering av Bevarandet av nutiden (BAN), Riksarkivets bevarande- och gallringspolicy (Dnr RA 20-2008/4630). Ur denna skapades grunden för en fördjupad förstudie. I direktivet till fördjupad förstudie rörande gallrings- och bevarandepolicy (Förband) (Dnr 20-2010/5303)³ tilldelades arbetsgruppen åtta olika fördjupningsområden:

1. En policy för bevarande – riktlinjer för gallring
2. Gallringen och informationsstrukturen
3. Bevarande av verksamhetsinformation
4. Bevarande av kulturarvet
5. Återkommande prövning av gallringsförutsättningar
6. Vad är myndighetsarkiv – utvidgade perspektiv
7. Urvalsbevarande – en föråldrad metod
8. Användbarheten – teknikberoende

Arbetsgruppen har efter bästa förmåga eftersträvat att besvara frågorna som ingick i de åtta fördjupningsområdena genom omfattande inläsning av litteratur och diskussioner såväl inom som utanför gruppen med olika parter. Arbetsgruppen har också anordnat fyra olika seminarier/workshops varav tre har hållits internt inom Riksarkivet i olika konstellationer och en även inkluderat inbjudna externa gäster.

Beställare har varit Britt-Marie Östholm (avdelningschef för Tillsynsavdelningen) som satt samman de åtta fördjupningsområdena. Arbetsgruppen har bestått av Lisan Nissar Borg (Krigsarkivet), Patrik Höij (Landsarkivet i Härnösand), Håkan Lövblad (Tillsynsavdelningen), Carita Rösler (Landsarkivet i Östersund), Suzanne Sandberg (Landsarkivet i Lund och Malmö stadsarkiv, sammankallande) och Anders Åkerfeldt (Landsarkivet i Göteborg). Arbetsgruppens deltagare representerar erfarenheter och kompetenser lämpliga för genomförandet av uppdraget.

Arbetet inleddes i november 2010 och skulle enligt direktivet avslutats före utgången av 2011. Arbetet kom dock att utökas till första halvåret 2012 efter tilläggsdirektiv.

Med denna slutrapport anser arbetsgruppen att det fördjupade förarbetet till en ny bevarande- och gallringspolicy⁴ är avslutat. Riksarkivet har nu att påbörja arbetet med en ny policy, där synpunkter och slutsatser som ges i denna fördjupade förstudie bör kunna utgöra en bra grund.

³ Se bilaga 1.

⁴ Arbetsgruppen anser att ordföljden i nuvarande policy ska kastas om, så att fokus sätts på bevarandet, då bevarande är huvudregeln. Allt som inte ska gallras ska bevaras. Hur gallringsutredningar ska ske kan med fördel fördjupas i en vägledning som kompletterar policyn.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

2. En kunskapsteoretisk modell

Handlingar ska bevaras för att garantera rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och forskningens behov. I arkivlagen anges också att myndigheternas arkiv är en del av det nationella kulturarvet. Denna insikt bidrar till förståelsen av de bestämmelser som finns i arkivlagen.

Dokumentation om förvaltningens och verksamhetens strukturer och processer, dvs. hur man har arbetat, är en viktig aspekt som ger kontext till de beslut som fattas. Det underlättar både samtida och senare förståelse för hur en viss verksamhet har fungerat.

De handlingar som bevaras bidrar till att underlätta förståelsen för det egna arvet och den självbild som uppmålas både av enskilda personer och av organisationer. De berättar om samhället både på ett specifikt och på ett övergripande plan. De ger oss identitet och en känsla av att tillhöra. De är en grundval för tolerans och ger förståelse för människan. Ett samhälls arv är något värdefullt och viktigt, något som vi måste förvalta på ett bra sätt.

Dokumentation ger oss också möjlighet att följa samhällsutvecklingen och att kunna dra slutsatser, och se samband, av skeenden över tid. Detta är nödvändigt för att man ska kunna skapa teorier om samhället inom många olika vetenskapsområden. För att dessa samband ska kunna uppfattas, måste det finnas en kontinuitet i de handlingar som bevaras, som underlättar analys och jämförelse. Denna kontinuitet måste också kombineras med relationer mellan handlingar och om så krävs relationer mellan olika myndigheters och privata organisationers arkiv. Tendenser och utvecklingen av samhället bidrar också till ekonomiska, politiska och tekniska beslut som i sin tur påverkar utvecklingen.

En del av det som gör arkivmaterial meningsfullt finns inskrivet i materialet självt, men en stor del av det som gör arkivmaterial begripligt beror också på den kontext som det tolkas genom.

Vissa uppgifter - särskilt av mer perifer karaktär i ärendet - förlorar med tiden sin aktualitet både ur insyns- och informationssynpunkt och kan därför gallras, om de inte bedöms intressanta för forskningen. Kvar blir då till sist det material som har en utpräglad kulturarvsaspekt, det material som också tjänar forskningen som en kunskapskälla om förhållandena i vårt land.

En bevarande- och gallringspolicy måste förhålla sig till alla tre punkterna i arkivlagens 3 § och förklaras av att arkiven utgör en del av det nationella kulturarvet. Kunskap kan byggas både genom insyn i förvaltningen och tillgången till allmän handling, genom behovet av information för rättskipning och förvaltning samt genom material som bevaras för forskningens behov.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Eftersom det är svårt att veta vad som kommer att intressera framtidens användare av informationen och på vilka sätt dessa kommer att använda det material som blivit bevarat så krävs en stabil grund att stå på när man gör bedömningar av vad som ska bevaras. Risken finns annars att beslut om bevarande och gallring blir kortsiktiga, färgas av dagens forskningstrender eller att vissa forskningsinriktningar kommer att prioriteras framför andra.

Frågan som måste ställas är därför kunskapsteoretisk; hur skapar vi kunskap? Och hur skapar vi kunskap ur arkiv i synnerhet?

Om man utgår från tre grundläggande perspektiv för hur kunskap skapas, nämligen empiri, rationalitet och kontext så får man vid en återblick i tid och rum ett svar som är förvånansvärt stabilt. Vi får samma svar om vi ser tillbaka 2500 år, 100 år eller betraktar oss själva i nuet. En kunskapsteoretisk utgångspunkt ger därför en pålitlig grund att utforma en bevarande- och gallringpolicy på.

2.1 Empiri/Handling

Empiri handlar om att göra iakttagelser och experiment och att dra slutsatser på därav gjorda erfarenheter. Den förutsätter att kunskap kan hämtas från de iakttagna yttre formerna och är ofta ett grundläggande steg i en kunskapsprocess. Naturvetenskapen använder iakttagelser och experiment för att rensa bort allt som inte kan bevisas för att utifrån logiken plocka ut kärnan av empiriskt belagda fakta. Huvudsyftet är att ge generaliserbara kausala förklaringar ur verkligheten. Även inom humanvetenskaperna används empiri för att göra iakttagelser och jämförelser. Då blir den källkritiska granskningen ett viktigt instrument i syfte att fastställa äkthet och trovärdighet. Hilary Jenkinson gav 1922 ut *A manual of archive administration*. Han resonerade utifrån den här vetenskapsteoretiska grundvalen och menade då att ett arkiv består av handlingar och relationer mellan dessa, varför bevarande, urval och arkivering av handlingar skall ske hos förvaltningen på myndigheten. Handlingarna utgör den minsta gemensamma nämnaren och är informationsbärare vars äkthet ska verifieras i sitt ursprungliga sammanhang. Handlingen eller den handlingsliknande informationens autenticitet kommer alltid att vara viktig att säkerställa och att utsätta för källkritisk granskning. Betydelsen av autenticitet är därför stor när kunskap skapas utifrån empiri.

2.2 Rationalitet/Verksamhet

Ett hermeneutiskt perspektiv utgår från att människan kan förstå andra genom att reflektera utifrån sig själv, att tolka handlingar. Förförståelsen som ligger till grund för tolkningen förbättras genom upprepade erfarenhetsmässiga revisioner. Man försöker dock inte söka efter en absolut sanning, eftersom det enligt den hermeneutiska kunskapsteorin inte finns någon sådan sanning. Som vetenskapsteoretiskt synsätt handlar hermeneutiken dels om metoder för förståelse och tolkning, dels om beskrivning av själva förståelsen och dess villkor. Föremål för tolkningen är sådant som är skapat av människor, exempelvis texter, handlingar och yttranden. Verksamheten får betydelse genom motivet till skapandet, rationaliteten med vilken det skapas och strukturen det skapas inom.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Theodore R. Schellenbergs metod för värdering och urval utgick just från den grunden. Schellenberg såg arkivinformationen som en kollektiv enhet och argumenterade för ett bevarande av arkivhandlingar sett utifrån att funktionen i verksamheten är grundvalen för informationens värde och mening.⁵ Handlingarnas värdering utgår från det ursprungliga primära värde de har för den arkivbildande verksamheten. Det sekundära värdet är knutet till det bevisvärde handlingarna har för att över tid behålla förståelsen av arkivbildarens verksamhet, även om man också bör beakta det informationsvärde handlingar kan ha för andra myndigheter eller privatpersoner. Schellenberg hävdade vikten av en hermeneutisk utvärdering av det kollektiva minnet som arkiven representerar i syfte att avgöra vad som är värt att komma ihåg, värt att bevara. Det är tvunget att tränga in i och förstå både arkivbildarens motiv och verksamhet. Det är nödvändigt att lära känna, tolka, ta ansvar och presentera den helhet som växer fram ur en sådan tolkningsprocess. Utifrån denna insikt kan sedan arkivläggning, dokumenthantering och gallring i arkivet utföras i syfte att bevara verksamhetens meningsinnehåll och minne utifrån ett helhetsperspektiv.

2.3 Kontext/System

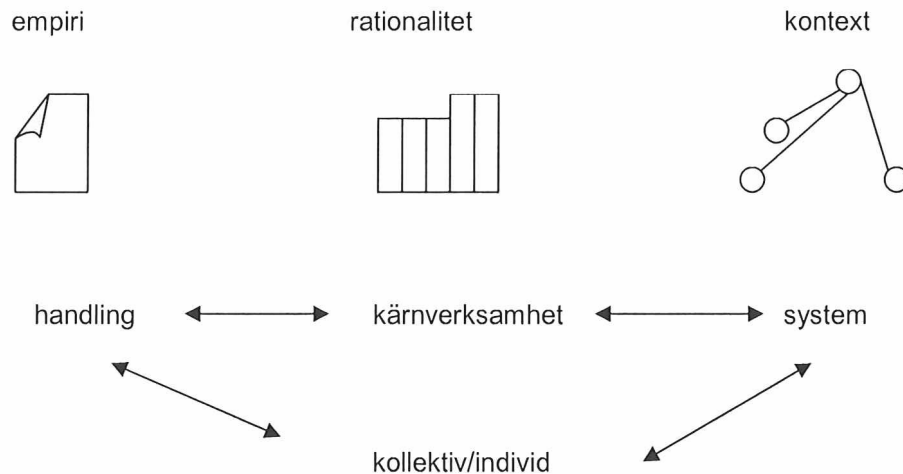
System kan definieras som en grupp av objekt vilka på något sätt är relaterade till varandra där utgångspunkten är kopplingar och rörelse i kontextuella mönster. System kan vara konstruerande eller beskrivande. Syftet med att beskriva system är att skapa överblick genom indelning av system i delsystem. En värdering av arkivalier från detta synsätt bör analysera organisationens mål och syfte, och de system som är en del av verksamheten. Fokus flyttas därmed från själva handlingarna till den kontext i vilken de är skapade. Terry Cook hävdar att syftet med en organisation uttrycks i samspelet mellan funktion och struktur.⁶

De tre kunskapsteoretiska perspektiven (empiri, rationalitet, kontext) ger oss tre dimensioner för värdering i praktiken. Figuren nedan vill visa hur perspektiven blir till praktiska dimensioner: *Empiri* blir till arkivens minsta gemensamma nämnare "handlingarna". *Rationaliteten* i den arkivbildande verksamheten, avser dess "kärnverksamheter" och sammankopplade eller länkbara objekt i *kontexten*, d.v.s. "systemen".

⁵ Lövblad, Håkan, Munk knekt eller konstnär? (II) – Arkivarien hammaren och städet, *Arkiv Samhälle och forskning* 2002 s.21

⁶ Shepherd, Elisabeth, Geoffrey, Yeo, *Managing records – a handbok in principles and practice*, London 2003, s.151 ff

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Figur 1. Kunskapsteoretiska perspektiv möter arkivens dimensioner.

Human- och samhällsvetenskapernas kunskapande måste synliggöra och utgå från handlingarnas själva orsak, människan, vilket är en grundläggande dimension. Människorna som berörs i eller av handlingarna, verksamheten och systemen måste bevaras synliga som kollektiv och/eller individ. Av ovanstående figur framgår därför att kunskap ur arkiv är beroende av sammantaget fyra dimensioner.

Till dessa fyra dimensioner kan värderingskriterier kopplas:

1. Människan: där individer/kollektiv (objekt/händelse) (aktörer/intressenter) är kunskapandets nödvändiga plattform.
2. Handlingar: autenticitet genom yttre källkritik (när, var, hur, vem).
3. (Kärn)verksamhet: förståelse av; motiv (uppgift/funktion), målrationalitet (processer), struktur (organisation).
4. System: datakvalitet, aggregationsnivå, länkbarhet, räckvidd, överblick(barhet) och kontinuitet.

Grundläggande för en bevarande- och gallringspolicy är därmed att beakta värdet av handlingarnas autenticitet och identifierbarhet, den meningsskapande verksamheten och system som kan redovisa samband och mönster.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

3. Sektorsanalys

Det traditionella sättet att utreda och värdera arkivhandlingar har haft ett bottom-up perspektiv, där fokus legat på själva handlingen. Det sättet har i många fall fungerat, men också riskerat att missa väsentliga samband, som man inte kunnat upptäcka på grund av metodvalet. Som svar på detta har man i framför allt anglosaxiska länder framfört macro-appraisal som alternativ metod, där man börjar med att använda ett top-down perspektiv istället och verksamheten har fått styra värderingen.⁷ Det förekommer också vissa blandformer av dessa två metoder, som exempelvis den vertikala-horisontala metoden med sitt ursprung i Tyskland. Kritik som framförts mot dessa nya metoder är framför allt att de bygger på en ganska avsevärd forskningsinsats, som gör dem både dyra och tidskrävande.

I macro-appraisal utgår analysen från att det finns institutioner och funktioner som skapar viktigare handlingar än andra och att arbetsinsatsen bör koncentreras på dessa när man värderar handlingar. I Sverige brukar vi inte traditionellt anse att man ska göra skillnad mellan institutioner, det är handlingarna som ska bedömas inte verksamhetens vikt. Det som dock huvudsakligen saknas även i svenska gallringsutredningar är helhetsperspektivet, eller överblicken över myndigheterna och hur de interagerar med varandra. Även om det kanske kan finnas enstaka ansatser till sådana myndighetsövergripande utredningar inom offentlig verksamhet, så saknas likväl en koppling till privata aktörer. Överblicken är viktig eftersom allt fler offentligt finansierade uppgifter utförs av andra än myndigheter, fokus behöver därför ligga på den statliga arkivbildningen som helhet och de blandadministrativa former som uppgifterna kan utföras genom. I detta avsnitt kommer vi därför att diskutera utvidgade perspektiv på myndighetsarkiv. I direktivet anges att Riksarkivet bör fokusera på den statliga arkivbildningen som helhet och utreda förutsättningarna för mer övergripande sektorsanalyser.

Arbetsgruppen har arbetat med en modell som har ambitionen att tillföra en analys utifrån ett makroperspektiv av myndigheternas relationer. Fokus i modellen ligger på att bidra till en bättre förståelse av myndighetens kontakter med omvärlden och genom detta förhoppningsvis mer välgrundade utredningar och beslut om vad som ska bevaras eller gallras. Metoden/modellen ska alltså ses som ett stöd till utredningar och är inte att jämföras med macro-appraisal, även om inspiration kommit från denna teoribildning.

Modellen tar sin utgångspunkt i sektorer, fält och intressenter. Den är dock nära länkad till nätverksteori, styrningsteori och intressentanalys. Dessa närbesläktade begrepp kommer nedan kort att beröras.

⁷ I Australien har man döpt om metoden till "Whole-of-government functional analysis".

		Dnr 20-2010/5303			
		Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

3.1 Sektorsanalys - vad är det?

Sektorsanalys kan sägas vara att utse en del av en större helhet och sedan dela upp den delen i mindre delar för att kunna undersöka varje liten del och dess plats i sektorn. En undersökning och bedömning av vilka delar som ingår i sektorn och hur de relaterar till varandra.

En sektor i vår modell utgörs av fält och intressenter. Att dela in helheten i sektorer, fält och intressenter ger möjlighet till en mer djupgående analys. Frågor som besvaras om sektorn är exempelvis:

- Vilka intressenter finns i sektorn?
- Vilka fält kan intressenterna delas in i beroende på relationer och uppdrag?
- Vilka nätverk finns mellan fält och intressenter?
- Hur kan relationerna mellan intressenterna karakteriseras?

En sektor kan efter en analys potentiellt ställas i relation mot en annan sektor som också analyserats, vilket bidrar till helhetsuppfattningen.

3.2 Nätverksanalys

Med ett nätverk avses en struktur med viss varaktighet som består av olika delar och mellan delarna råder någon form av interaktion eller beroenden. Uttryckt genom matematiken så består ett nätverk av noder som är sammankopplade med länkar. Dessa bildar tillsammans en struktur som benämns nätverk. En analys av ett nätverk inkluderar studiet av dess struktur och de respektive nodernas relationer.

3.3 Intressentanalys

En intressent är den som påverkar eller påverkas av en verksamhet, förändring eller process. En intressent berörs på något sätt av verksamheten exempelvis genom att ha intresse av verksamheten eller stå i intressekonflikter med andra intressenter kopplat till verksamheten. Intressenter är också de som på olika sätt har inflytande/inverkan på verksamheten. Samma intressent kan ha olika roller beroende på hur denne påverkas och vilken önskan denne har att påverka. Intressenterna kan vara externa (utanför verksamheten) eller interna (inom verksamheten).

Intressenter ger avtryck i myndigheters arkiv genom sina kontaktytor med verksamheten. När vi vill tänka utifrån ett verksamhetsperspektiv och dessutom sätta fokus på aktiviteter där människor är inblandade så blir de parter som myndigheter genomför olika transaktioner med intressanta som värderingsparametrar. Man kan tänka sig att det generellt sett alltid finns vissa intressenter som kommer att vara viktigare än andra i ett visst sammanhang. Några exempel kan vara de intressenter som har en styrande funktion, utförande funktion och lag- eller regelkontrollerande funktion samt kravställande funktion (ex. kunder).

		Dnr 20-2010/5303			
		Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

En analys av intressenter kommer att bidra till förståelsen för relationernas karaktär och antyda i vilka kontaktpunkter särskilt viktigt eller intressant arkivmaterial kan komma att skapas.

3.4 Styrningsanalys

All verksamhet har någon form av styrning. Formen av styrning påverkar relationerna mellan intressenter inom en sektor. Det finns flera olika teorier om styrning och om styrformer, och arbetsgruppen väljer att här endast presentera några exempel.

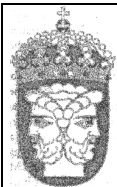
Man kan indela styrningen inom en sektor efter hur den är utformad. Det kan vara en politikerstyrning som omfattar politikernas styrning av myndigheterna, en organisatorisk styrning som omfattar relationerna mellan över- och underordnade inom en myndighet eller mellan myndigheter samt en samhällsstyrning som är myndigheternas styrning av samhällets medborgare.⁸

Styrningen kan vara både vertikal och horisontal. Den vertikala styrningen sker i ett hierarkiskt system med över- och underordning (ex. huvudkontor-regionkontor), medan den horisontala styrningen bygger på autonomi och en mångfald av jämställda aktörer.

3.5 Förslag till en modell för sektorsanalys

Modellen kan sägas utgöra en tankemodell och ses som något som ska fyllas med innehåll. En sektor kan indelas på olika sätt. I det vi kallar grundmodellen har sakområden valts för indelningen i sektorer. Sakområden motsvarar departementens ansvarsområden och har i staten samordnats efter relaterade verksamheter. Därför kan de också vara lämpliga att utgå från när det gäller analys av en statlig verksamhet. En sektor, alltså ett sakområde, kan beskrivas som ett flertal nätverk av intressenter som i sin tur påverkas av olika styrformer. Nätverken är både horisontala och vertikala och omfattar såväl offentliga myndigheter som privata intressen. Indelningen i fält baseras på den verksamhet som utförs, vilket alltså innebär att myndigheter från samma sakområde (i samma sektor) som arbetar med olika saker kan komma att hamna i olika fält. Verksamheter som avgör vilka fält som bildas inom sektorn måste vara relativt väl avgränsade och konkretiserade (ex. arbetsförmedling, arbetsmarknadsprogram via EU eller arbetsmiljöskydd). Kommunala och privata intressenter placeras i samma fält som de statliga myndigheterna om de arbetar med samma verksamhet (ex. arbetsmiljöverket och försäkringsbolag om det gäller arbetsskador). Såväl fält som intressenter kan ha kopplingar till andra fält, då de respektive verksamheterna i fälten kan vara relaterade. Intressenterna är inte bara placerade i olika fält utan också indelade efter på vilka nivåer de arbetar, internationellt, nationellt, regionalt eller lokalt. Om en intressent har olika organisatoriska delar som arbetar på olika eller flera nivåer avspeglas det också i fälten.

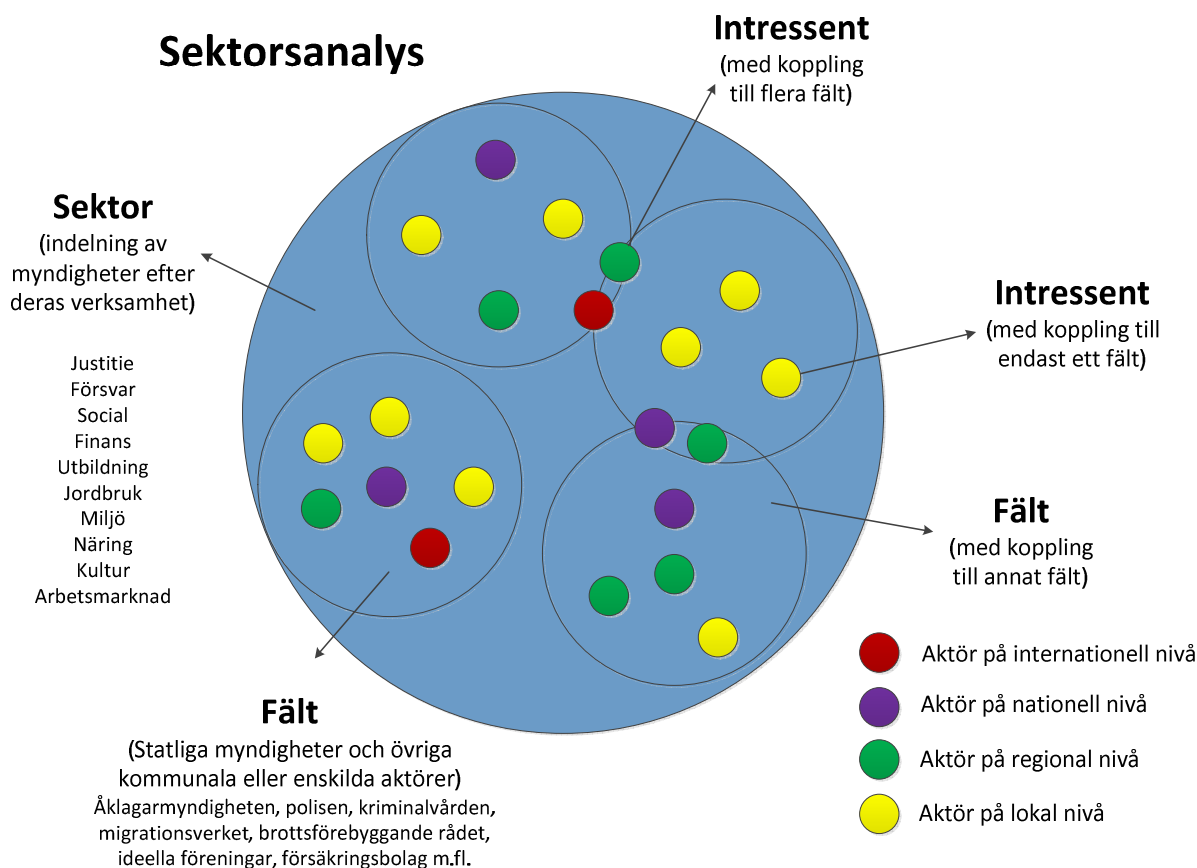
⁸ Lundquist i Johansson, Jörgen, *Offentligt och privat i regionalpolitiken*, Lund 1991, sid 30.

Dnr 20-2010/5303

Fördjupad förstudie rörande revidering av
Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy
(Förband)
Slutrapport

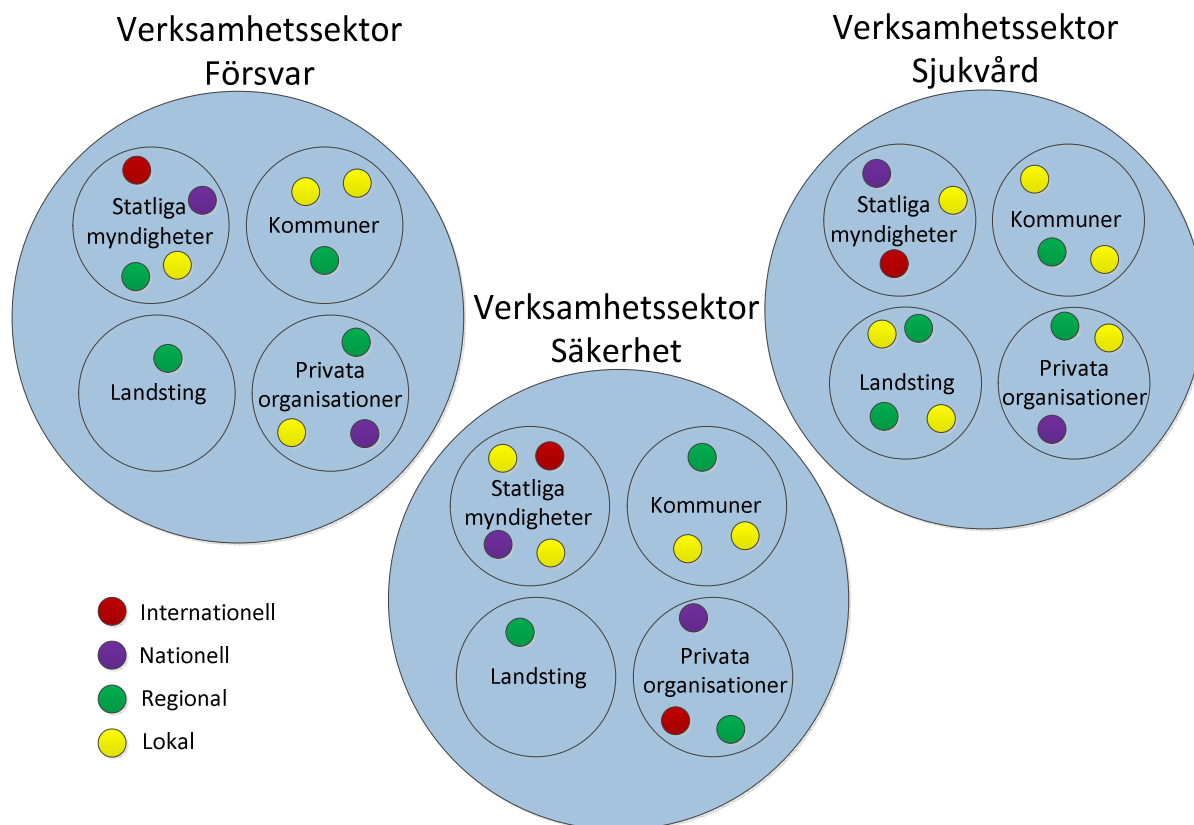
Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

Modell 1: Sektorsanalys med indelning efter departement. Grundmodellen som arbetsgruppen utgått från i diskussionerna.

En annan möjlighet är att göra sektorsindelningen utifrån verksamhet uttryckt i mer generella termer (verksamhetssektorer). Det kan exempelvis vara verksamhetssektorer som sjukvård, säkerhet eller försvar. Sjukvård hanteras ju då uppenbart av landsting och privata vårdinrättningar, men även av kommuner och statliga myndigheter. Säkerhet hanteras bland annat av polisen som tillhör justitiedepartementet, men även av militären som sorterar under försvarsdepartementet. Fälten indelas även här efter vilken verksamhet som utförs, men får en något annorlunda form, där exempelvis departementstillhörighet eller huvudägare istället kan utgöra indelningen i fält. Man kan tänka sig att man får fasta fält i sektorerna i detta alternativ, och att det exempelvis alltid kommer att ingå ett statligt fält, ett kommunalt fält, ett landstingskommunalt fält och ett enskilt fält. Det är inte säkert att alla fält fylls med intressenter i alla sektorer, men som utgångspunkt för analys får man då ett ramverk som man relativt enkelt kan placera in de olika intressenterna i.

		Dnr 20-2010/5303			
		Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

Modell 2: En vidareutveckling av grundmodellen med fasta sektorsindelningar och fasta fält.

För att modellen som utgår från verksamhetssektorer ska kunna fungera som tänkt så måste dessa verksamhetssektorer identifieras. I Australien har man i samband med macro-appraisal använt 25 top-level functions (ex. defence, community services, health care) och 22 second-level functions underliggande och baserade på de förstnämnda.⁹ Det finns även andra internationellt accepterade klassificeringar, ex. inom FN, OECD och EU.

Vid en analys av sektorn och dess fält kan man identifiera dess struktur, exempelvis hur den är uppdelad i specialiserade eller generella funktioner och direkta eller indirekta styrformer (ex. styrning genom regler eller genom bidrag). Styrningen kan ske vertikalt eller horisontellt. Man kan då få en uppfattning om hur förvaltningsorganisationerna ser ut och vilka organisatoriska former som verksamheterna bedrivs under. Man kan tänka sig att genom en kombination av olika utgångspunkter för analysen synliggöra olika lager av en och samma sektor, där varje lager kan ge ny information.

⁹ <http://www.naa.gov.au/records-management/publications/agift/index.htm>, sidan besökt 2012-06-11.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Modellens bidrag är att ge en förståelse för hur sektorn är uppbyggd, med vilka fält och med vilka intressenter. Den ger genom intressenternas placering i fälten, och genom de länkar som finns mellan fält och intressenter, en bild av vilka relationer som finns. Detta i sin tur bidrar till att sätta in den enskilda myndighetens arkivbildning i en helhet.

Modellen visar och tydliggör att myndighetens arkiv åtminstone delvis skapas i samverkan och genom relationer med andra intressenter. Det blir därför också uppenbart att en gallringsutredning måste ta sådana aspekter i beaktande som exempelvis hur handlingar vandrar mellan nivåer inom myndigheten och mellan organisationer. Det tänkesätt, eller makroperspektivet, som modellen representerar kan inkorporeras i gallringsutredningar, så att samband klargörs. Juergen Treffeisen har varit inne på delvis samma tankar i sin artikel om vertikal och horisontell värdering. *"The most significant archival processing is identified by weighing the functions and responsibilities of superior and subordinate agencies in the vertical hierarchy or at times by horizontally comparing various agencies and departments (primary responsibility, contribution and comments). Thus, appraisal is created from procedural context."*¹⁰ Treffeisen menar att metoden innebär att först analysera myndigheternas uppdrag, ansvar och processer på en makronivå, för att sedan undersöka de enskilda handlingstypernas värden genom ett mera traditionellt angreppssätt. Treffeisen knyter också an till styrningsteori. På vilken nivå fattar man beslut och var kan man förvänta sig att det finns viktiga handlingar? Treffeisen visar som ett exempel att nivån där beslut fattas inte alltid är den nivå man väljer att arkivlägga och bevara handlingar på. Styrningsteori kan också användas som en metod i analysarbetet att prioritera delar (relationer mellan aktörer, arkivbildning) som man vill fokusera på.

Sektorsanalysen sammanfaller även på ett naturligt sätt med processbeskrivningar i den verksamhetsbaserade arkivredovisningen. I RA-FS 2008:4 anges att i de fall myndigheter arbetar i en process gemensam med annan myndighet eller enskild ska detta framgå. Det kan tänkas att myndighetens framställan ska innehålla sådan information som redovisas i modellen. Det skulle i så fall alltså vara myndigheten som inlämnar en framställan som ska tillämpa sektorsanalys som ett delmoment i framställan. Arbetsgruppen är av åsikten att det är myndigheterna som i första hand ska utföra kartläggningen, till skillnad från det vanliga tillvägagångssättet i de länder som tillämpat macro-appraisal där det är betydligt vanligare att arkivinstitutionerna utför analysarbetet. Detta innebär dock att det också behövs en avgränsning av omfattningen utifrån vad som är viktigt att analysera i den specifika utredningen. Det finns flera orsaker till att myndigheterna är bäst lämpade att utföra analysen. Dels är det myndigheterna själva som bäst vet om vilka transaktioner de har med andra intressenter, dels behöver arbetsinsatsen inte bli så omfattande eftersom det redan finns kunskap om myndighetens relationer. Det innebär att myndigheterna kan göra kartläggningen på ett kvalitetsmässigt bra och effektivt sätt.

¹⁰ Treffeisen, Juergen, The Development in Germany of Archival Processing - The Vertical and Horizontal Appraisal, *Archival Science*, Volume 3, number 4, 2003.

		Dnr 20-2010/5303			
		Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

SEKTOR: Sjukvård		
FÄLT	NIVÅ	INTRESSEENTER
Statliga myndigheter		
	Lokal	(Myndigheters ev. lokalkontor)
	Regional	
	Nationell	Socialstyrelsen Hälso- o sjukvårdens ansvarsnämnd Läkemedelsverket
	Internationell	
Landsting		
	Lokal	Vårdcentraler
	Regional	Landstinget Sjukhus
	Nationell	Universitetssjukhus Sveriges kommuner och landsting
	Internationell	
Kommuner		
	Lokal	Kommun Hemtjänst
	Regional	
	Nationell	Sveriges kommuner och landsting
	Internationell	
Privata organisationer/ företag		
	Lokal	Privata vårdcentraler
	Regional	Privata sjukhus
	Nationell	Fackförbund
	Internationell	Röda korset FN

Tabell 1: Exempel på hur en sektorsanalys kan se ut i tabellform i ett första steg, observera att exemplet inte är heltäckande.

Det finns dock argument för att arkivmyndigheten ska göra det också. Kartläggning av en sektor utifrån en gallringsframställan är knuten till en specifik frågeställning varför en sådan analys kan misstänkas naturligt bli snäv utifrån myndighetens eget perspektiv. Att begära att

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

en myndighet ska göra sektorsanalys utifrån ett högre (objektivt) syfte med begränsat egenvärde för dem själva kan vara mycket begärt.

Sektorsanalyser är i första hand ett top-down perspektiv där ett rum konstrueras för värdering uppifrån och utifrån och det är ur det perspektivet den huvudsakliga vinsten finns att hämta med analysen. Det kan därför finnas skäl att tro att den som utför sektorsanalys bör vara en oberoende aktör, dvs. en arkivmyndighet, som vägleds av ett bredare perspektiv och intresse än den enskilda myndighetens egennytt. Det är möjligt att det bättre går att utnyttja det forskningsintensiva arbete som läggs ner på analysen om den är oberoende av de enskilda intressenterna.

På ett konkret plan måste gallringsutredningen fortfarande utgå från handlingarna, och den fulla tillämpningen av modellen sker genom att från handlingarna möta makronivån, som då tillsammans bildar en helhet. Handlingar i sin kontext. Man måste alltså använda ett slags kameratänkande, där man kan både zooma ut och zooma in. Om man inte zoomar ut tillräckligt får man inget makroperspektiv, men för en gallringsutredning så måste man å andra sidan zooma in tillräckligt mycket för att kunna se vilka relationer och intressenter som är viktiga för just den utredning och de handlingar som just då behandlas. Med en helhetssyn skulle man kunna upptäcka var det finns överskottsinformation, exempelvis om två eller flera olika myndigheter och andra organ bevarar samma handlingar som de i ett samarbete kommit att skicka mellan varandra. I en situation där en myndighet bevarar samma handlingar men på olika nivåer eller där både en statlig myndighet och en kommunal eller privat intressent bevarar samma handlingar, kan man tänka sig att gallringen styrs på så sätt att handlingarna bevaras endast på en nivå i ett långtidsperspektiv. Vilken nivå som i det specifika fallet är lämpligt att bevara på måste bli föremål för en djupare utredning och genom kommunikation med berörda parter. Naturligtvis måste man också vara noggrann med att försäkra sig om att inga viktiga samband bryts med annat material i de arkiv som då får gallringsbeslut.

Modellen accentuerar vikten av att samordna gallring mellan olika intressenter. En utökad gallringsutredning med sektorsanalys där man kontaktar även andra intressenter (än den som arbetar med gallringsframställan) som kan ha relevans för handlingarnas gallring eller bevarande kan bli ett konkret resultat. Statliga myndigheter, kommuner och landsting samt privata aktörer skulle kunna samarbeta i grupp vid större gallringsutredningar. Det kan i så fall sägas vara en metodutveckling i gallringsutredningar, som tidigare inte haft denna ambition till deltagande kommunikation mellan samtliga av dessa intressenter.

3.6 Styrkor med modellen

Modellen problematiserar och sätter in verksamheter i sitt sammanhang. Statliga myndigheter verkar inte i ett vakuum, utan är en del av samhället. Samhället utgörs av många olika intressenter som kan vara både offentliga och privata, eller en blandform av dessa. Detta i sin tur ger argument för ett utökat bevarande inom enskild sektor och stöder kulturarvstanken.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Sektorsanalys knyter an till den kunskapsteoretiska modellen i flera avseenden. Sektorsanalys fokuserar på (kärn)verksamhetens rationalitet och systemens uppbyggnad. Det är exempelvis ett utmärkt verktyg för att få fram mönster i relationer mellan myndigheter och andra intressenter och sätter in en myndighets verksamhet i en större kontext.

Modellen kan tydliggöra ställningstaganden vid gallring genom att visa utgångspunkterna man har för resonemang om värdet av olika handlingar. Kartläggningen av en sektor bygger på dagens diskurs om vad som är sektorer, fält och intressenter och vilken syn de som gör analysen har på detta.

Gallringsutredningar som inbegriper både myndigheter och andra intressenter inom en sektor ger ett bättre underlag att fatta beslut på. Man kan förutom att finna överskottsinformation också finna "svarta hål" där handlingar gallrats hos samtliga intressenter eller där en mycket stor andel av informationen går förlorad. Riksarkivet kan inte föreskriva om bevarande av enskilda arkiv, men kan uttala sig i frågan och kan informera privata verksamheter om att deras verksamhet uppmärksammats vid en sektorsanalys.

3.7 Svagheter med modellen

Arbets sättet med sektorsanalys medför merarbete. De som gör gallringsutredningarna måste läsa på om en hel sektor (eller åtminstone vissa fält inom en sektor) och inte "bara" om enstaka verksamheter eller en enstaka myndighetstyp.

Modellen kan tillföra en del forskning, som riskerar att bli ganska omfattande. En erfarenhet från Norge, där arkivmyndigheterna arbetat med sektorsanalyser, är att arbetet tenderar att bli så omfattande att när det väl är klart så har arkivbildningen förändrats så att resultaten inte är tillämpbara. I det här modellförslaget är det myndigheterna som ska göra kartläggningen, varför det också krävs en avgränsning. Som Norges exempel påvisat kan en sektorsanalys vara en färskvara. Omvärlden är föränderlig. Det går alltså inte att göra en analys som är rättvisande över någon längre tid. Å andra sidan vet vi mycket lite om detta, det kan också visa sig att myndighetsstrukturer och myndigheternas kontakter med det omgivande samhället är överraskande stabila. Modellen i sig har potential att vara mycket stabil, vilket innebär att det är innehållet som ändras och inte ramverket.

3.8 Utvärdera

Modellen bör användas och testas i skarpt läge för att kunna utvärderas, så att erfarenheter kan dras utifrån hur den fungerar i verkligheten. Vilka kraven ska vara på omfattningen av analysen är ännu oklart och måste utvärderas utifrån faktiska kunskaper om hur modellen har fungerat i utredningar. Arbetsgruppen föreslår att Riksarkivet gör några försök att tillämpa modellen på gallringsutredningar under en testperiod.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

4. Verksamhetsbaserad arkivredovisning som stöd vid värdering

Det nya sättet att redovisa arkiv (Riksarkivets föreskrifter RA-FS 2008:4) kan visa sig bli ett bra redskap vid bevarande och gallring. Ett processsynsätt är i första hand ett verktyg för bevarande, men skulle också kunna användas för att identifiera handlingar som kan gallras. När det finns en bättre överblick över de processer som återfinns vid flera myndigheter (exempelvis styr- och stödprocesser) skulle man kunna använda dessa för att skapa fler generellt gällande övergripande föreskrifter (RA-FS). På så vis skulle normeringsarbetet kunna rationaliseras och myndigheterna få bättre verktyg för det interna kvalitetsarbetet gällande dokumenthantering och informationshantering.

Genom att handlingar som kanske tidigare saknat kontext nu genom den verksamhetsbaserade arkivredovisningen ges en kontext blir de mer intressanta och begripliga, man ser vad de används till och deras betydelse i verksamhetsprocessen. Det skulle eventuellt kunna öka värdet på handlingen i sig. Som redan nämnts tidigare, ligger ju en stor del av värdet i en handling i den kontext den tolkas utifrån.

I direktivet anges att den verksamhetsbaserade arkivredovisningen kan bidra till att lyfta fram dokumentationens betydelse i processerna och att klassificeringsstrukturen kan möjliggöra bedömningar utifrån dennas sammanfattning av den totala arkivbildningen. Det framhålls också att den verksamhetsbaserade arkivredovisningen kan ge möjligheter att dokumentera bevarande och gallring på handlingsslags- och handlingstypsnivå. Arbetsgruppen har gjort studier på hur den verksamhetsbaserade arkivredovisningen skulle kunna användas vid värdering av handlingar. Studierna visar att processbeskrivningarna är den del som tydligast knyter an till värderingen, men även i viss mån klassificeringsstrukturen och arkivförteckningen.

Processerna ska enligt föreskriften om den verksamhetsbaserade arkivredovisningen beskrivas antingen grafiskt eller i text. Den grafiska beskrivningen ger ett mervärde vid beskrivning av hur arbetet går till och vilka steg som finns i en process, medan den textmässiga beskrivningen framför allt har ett mervärde när det gäller att förklara och koppla sådana saker som inte på ett enkelt eller direkt sätt kan göras i den grafiska beskrivningen, exempelvis användning av handlingar även efter deras tillkomst eller hur de arkivhanteras och därmed kvalitetsperspektivet gällande dokumentation, innehåll, form och format. Det blir svårare att bedöma värdet på handlingar utan någon av delarna, eftersom de är anpassade till att förklara olika saker. Vissa uppgifter kan inte beskrivas grafiskt, medan andra delar är svårare att beskriva textmässigt. Den grafiska beskrivningen är ju en förenkling av verkligheten, som alla modeller, och är därför tydligare som redovisning när många aktiviteter i en komplicerad process interagerar. Arbetsgruppen anser att en kombination av både grafisk och textmässig processbeskrivning är det bästa sättet för att ge den information som behövs vid värdering av handlingar. Även sett ur det kunskapsteoretiska perspektivet är en beskrivning både grafiskt och i text det bästa då egentligen alla tre av arkivens dimensioner, handling, (kärn)verksamhet och system kommer att framträda tydligare.

		Dnr 20-2010/5303			
		Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

Samband mellan handlingar och kopplingar till andra processer är också en viktig faktor som idag vägs in vid bedömningar och denna information bör man kunna få genom processbeskrivningarna. Det finns dock en risk att processbeskrivningarna brister i sin fullödighet i detta avseende och inte ger den information som de skulle ha kunnat ge.

Studier som arbetsgruppen gjort visar att det är svårt att se kopplingar mellan processer och kopplingar till andra myndigheter i de redovisningar som hittills undersökts. Det tyder på att myndigheterna inte tagit hänsyn till att sådana ska redovisas i beskrivningarna. Samtidigt måste man ha klart för sig att kraven på processbeskrivningar är större vid en gallringsutredning än vid redovisning av arkiv. Arkivredovisningarna är alltså inte utformade för att uppfylla de krav som finns vid värdering. Möjligen skulle Riksarkivet kunna kräva in mer detaljerade processbeskrivningar av myndigheterna inför handläggning av gallringsutredningar. En annan viktig synpunkt är att processbeskrivningar ger ett nuläge och att de inte är långsiktiga. Processer kan komma att förändras. Att bedöma forskningens behov kräver andra verktyg och en större överblick än en arkivredovisning kan ge, eftersom de ger ett svagt stöd för värdering av informationens betydelse över tid.

Det finns i flera internationella standarder redskap för att titta på kvalitet i ledning och processer, exempelvis ISO 9000 och ISO 15489. Även ISO 26122 är en användbar standard för att kartlägga processer där fokus ligger på dokumentation som skapas i processen och hur man beskriver process och dokumentation. En hög kvalitet redan vid skapandet av nya informationsstrukturer, som ju bland annat arkivredovisningen är ett exempel på, kan ge möjlighet till att enklare identifiera och värdera informationen. Detta är inte minst viktigt vid skapandet av system vari e-diarier och e-handlingar ska hanteras. Kopplingen till relevanta metadata kan då ge användbar information vid gallringsutredningar. Om arkivredovisningen utgör en tillämpning av de standarder som finns på arkivområdet stöds det kunskapssteoretiska perspektivet, särskilt med avseende på struktur och datakvalitet, men även indirekt autenticiteten av de handlingar som hanteras i processerna.

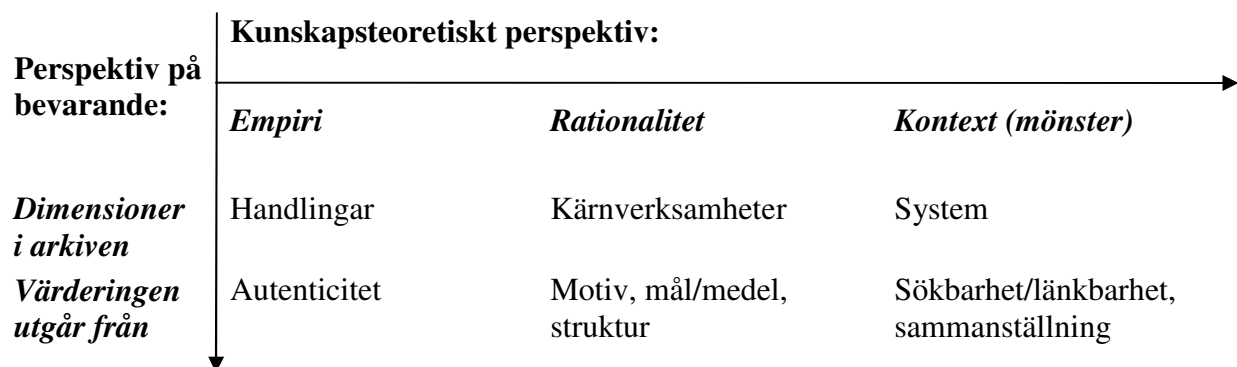
Arkivredovisningen berättar ingående om processer och verksamhet, mindre om innehåll och mycket lite om system. En orsak till att system inte kommer fram så tydligt är den begränsning en arkivredovisning innebär. Den säger intet eller lite om intressenter och användning på lång sikt, överordnade nätverk och samhällssektorer. När det gäller omvärldsanalyser och andra övergripande analyser på systemnivå så bör detta ske i en annan form än i den verksamhetsbaserade arkivredovisningen. Vi har redan nämnt sektorsanalys som ett möjligt alternativ. Det betyder att värdet av den verksamhetsbaserade arkivredovisningen vid värdering och gallring är begränsat men det är långt ifrån obefintligt. Det är viktigt att inte övertolka en arkivredovisnings värde för gallringsutredningar. Det kommer att behövas kompletterande information. Men det finns en del nyttig information att ta av och arbetsgruppen anser att inläsning av arkivredovisningen i framtiden bör ingå som del av handläggningsprocessen i bevarande- och gallringsärenden.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

5. Riskanalys

Att använda riskanalys som metod vid värdering av arkivmaterial kan vara ett sätt att ta fram indikationer på om en eventuell gallring riskerar att skapa några kunskapsluckor i den verksamhet som handlingarna tillhör, i andra relaterade verksamheter eller om viktig information då kommer att saknas för forskningen.

Vi har i tidigare kapitel redan diskuterat den kunskapsteoretiska modellen och vi ska här återanknyta till den. I den föregående diskussionen angavs att kunskap kan skapas utifrån tre perspektiv, empiri, rationalitet och kontext. Det framgick också att till dessa var tre av arkivens dimensioner kopplade, nämligen handlingar, (kärn)verksamhet och system. Dessutom fanns en grundläggande dimension, där människan som individ eller kollektiv orsakar och berörs av arkivens information.

Figur 2: Kunskapsmodellen ur ett bevarandeperspektiv.

Den grundläggande dimensionens värderingskriterier avser handlingarnas och uppgifternas anknytning till människan. Kan man identifiera *individer* och *kollektiv* som berörs? Är till människan knutna *aktör/intressent*, *objekt/händelse* urskiljbara?

Den första av arkivens dimensioner, som är knuten till perspektivet empiri, har i huvudsak att värdera handlingarna utifrån kriterier bundna till deras fysiska eller logiska *kvalitet*. Fastställande av *autenticitet* genom yttre källkritik (när, var, hur, vem) är nödvändig.

Den andra av arkivens dimensioner, som utgår från perspektivet rationalitet och gör kärnverksamheter begripliga, har att ta hänsyn till om handlingarna är knutna till verksamhetens *motiv* (uppgifter, funktioner), *målrationalitet* (mål/medel), så väl som *struktur* (organisation).

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Den tredje dimensionen är knuten till kontexten, de myndighetspecifika eller myndighetsöverskridande system med värdekriterier som *datakvalitet*, *aggregationsnivå*, *länkbarhet*, *räckvidd* i kvantitativ, geografiskt och kronologiskt avseende, *överblick* och *kontinuitet*.

En riskanalys utifrån dimensionernas värderingskriterier kan rent praktiskt göras i två steg. En första värderings- och konsekvensanalys ger arkivaliernas dimensionella värde.

Värdering av informationen	Konsekvens av gallring	Uträknat nyckeltal antyder
1= Lågt	1= Liten	1 – 5 Gallra
2= Medel	2= Medel	6 – 7 Utredas vidare
3= Högt	3= Stor	8 – 16 Bevara
4= Mycket högt	4= Mycket stor	

Figur 3: Värdering av informationens värde och konsekvenserna av eventuell gallring.

Riskanalysen i ovanstående figur visar på förhållandet mellan det förmodade värdet av informationen och konsekvenserna av utförd gallring. Den grundläggande frågan är; kan arkivmaterialet man analyserar ge kunskap genom att handlingarna har autenticitet, visar på verksamhetens rationalitet och/eller kan de beskriva och konstruera kontextuella mönster?

Varje dimension av arkiven innehåller i sig specifika värderingskriterier som vi har sett ovan. Poängen för det förmodade värdet multipliceras med poängen för den eventuella konsekvensen. Resultatet av de multiplicerade poängen förser oss med nyckeltal. Låt oss kort ta ett exempel; *ett ärendehanteringssystem värderas mycket högt utifrån angivna värderingskriterier. När konsekvens av gallring analyseras visar det sig att systemets möjligheter aldrig har utnyttjats. Få ärenden med få möjligheter till länkning gör att systemet bedöms kunna gallras efter utskrift av ärendekort och söklistor.*

Riskanalysen träder nu in i sitt andra steg. Informationens betydelse för samband mellan arkivens dimensioner ska här analyseras. Om flera av dimensionerna är beroende av och interagerar med varandra, tyder det på att det finns en sårbarhet och risk om kunskap hämtade ur dessa samband förstörs genom gallring. Handlingarna kan ur det kunskapssteoretiska perspektivet användas för att skapa kunskap såväl kvalitativt som kvantitativt och kan ge större forskningsmöjligheter om de är sammanhållet bevarade.

Att analysera samband mellan dimensioner, tvingar oss att redogöra för vilka kunskapsförluster som uppstår om samband försvinner. Om högst två av dimensionerna

		Dnr 20-2010/5303			
		Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

bedöms ha samband, kan detta å andra sidan peka på att det finns begränsade möjligheter att skapa kunskap ur informationen och att arkivalierna därför kan anses ha ett mer begränsat värde. En riskanalys utifrån dessa förutsättningar kan då ha följande utseende.

Samband mellan dimensioner	Konsekvens av gallring	Uträknat nyckeltal antyder
1= Två dimensioner	1= Liten	1 – 5 Gallra
2= Tre dimensioner	2= Medel	6 – 7 Utredas vidare
3= Fyra dimensioner	3= Stor	8 – 16 Bevara
4= Fler dimensioner	4= Mycket stor	

Figur 4: Informationsvärdering genom en kombination av samband mellan arkivens dimensioner och konsekvenser av gallringen.

Samband står i relation till påverkan i figuren. Om t.ex. konsekvensen av gallring innebär att handlingar som förstörs gör att rationaliteten i kärnverksamheten inte längre är begriplig och uppgifter i system inte längre kan verifieras, då har riskanalysen identifierat en kunskapsteoretisk sårbarhet som måste hanteras. Tillbaka till vårt exempel; *ärendehanteringssystemet har ett tydligt samband med samtliga av arkivens dimensioner. När konsekvenserna av gallring analyseras visar det sig att förlusten av information är liten, handlingarnas autenticitet påverkas inte, förståelsen av kärnverksamheten är bibehållen och systemets möjligheter att skapa mönster är starkt begränsat och används inte av flera myndigheter. Systemet bedöms kunna gallras efter utskrift av ärendekort och söklistor.*

Riskanalys kan utföras som ett första steg i en gallringsutredning. Ett exempel på tillvägagångssätt skulle kunna vara att skapa en checklista som myndigheter kan använda där värderingskriterier, konsekvenser och samband listas och kan fyllas i. Resultatet kan sedan utgöra ett underlag för den fortsatta utredningen. Poängsättningen ska ses som en vägledning och en indikation på var utredningen kan komma att landa. Om riskanalysen visar att det finns risker ur ett kunskapsteoretiskt perspektiv kan myndigheten direkt besluta att inte gå vidare med gallringsutredningen. En sådan checklista skulle kunna användas även av dem som förvarar företags-, förenings- och privata arkiv som ibland kan känna en osäkerhet över vad de ska bevara i sina arkiv.

Det finns en möjlighet att olika personer kan göra olika bedömningar vid en riskanalys. En enkel lösning på detta problem är att riskanalysen alltid görs i grupp sammansatt av medlemmar från olika delar av verksamheten.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Även om en riskanalys visar att det finns kunskapsteoretiska risker vid gallring, kan den slutgiltiga bedömningen ändå bli att materialet ska gallras med kända, kvarstående och accepterade risker. Allt kan inte bevaras, men man har då åtminstone klarlagt vilka riskerna är, dokumenterat dem och accepterat dem, vilket man också då tvingas argumentera för i gallringsutredningen.

5.1 Vidare utveckling av redskapet riskanalys

Ska riskanalysen kunna användas som verktyg måste gemensamma kriterier för att avgöra informationens värde tas fram. Värderingskriterierna behöver exemplifieras och rangordnas inbördes. Frågan om några dimensioner eller kriterier är viktigare än andra är heller inte diskuterade eller markerade i förslaget.

Det är på samma sätt fortfarande oklart efter vilka parametrar som konsekvensen av gallring bedöms. Hur skiljer man på medelstor, stor och mycket stor konsekvens? Kanske ska andra riskanalysmodeller vägleda med en omtolkning av konsekvensbegreppen till exempelvis försumbar, lindrig, allvarlig och mycket allvarlig? Innebörden av begreppen måste fastställas och tydligt beskrivas.

Riskanalysen kan, när den är färdigutvecklad, vara ett verktyg som ger en större klarhet i värderingen och motverkar godtycke. Riskanalysen tvingar den som värderar till ett ställningstagande genom att värderingen och bedömningen av konsekvenserna av en eventuell gallring tydliggörs. Riskanalysen ger därmed en transparens i utredningen och kräver ansvarstagande. Det kommer ändå alltid att ingå ett moment av tolkning i värderingen, men med enhetliga värderingskriterier blir utrymmet för olika tolkningar mindre samtidigt som teori och metod tydliggörs och blir enhetligare.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

6. Frågan om urval - lite av allt eller allt av något

När man står inför valet att bevara allt och att bara kunna bevara en del, så måste någon form av urvalsprinciper tas fram som kan utföras i realiteten och metodiskt. I Sverige finns och har tillämpats en mängd olika urvalsmetoder vid bevarandet av arkivmaterial. Vi ska här börja med att citera en kort översikt med kommentarer till de hittills använda urvalsmetoderna i arkiven, som baserar sig på en rapport från 1974 som Samarbetskommittén för långsiktligt motiverad forskning tagit fram, för att få en historisk bakgrund¹¹:

- 1) *Typexemplar som innebär att enstaka volymer eller exemplar bevaras, har endast intresse för administrationshistorisk forskning.*
- 2) *Typarkiv har släktskap med 1) men i större skala och ger ett godtyckligt urval.*
- 3) *Typårgångar innebär att vissa årgångar bevaras och kan lämpa sig för vissa sorter av material särskilt om samma årgångar representeras i olika myndigheters arkiv. Detta är dock sällan fallet. Och det hade påpekats att metoden inte var lämplig för material som är utsatt för konjunkturförändringar.*
- 4) *Turnussystemet är en kombination av typårgång och typarkiv och syftar till att omfatta samtliga år och samtliga områden, exempelvis för länsstyrelser. En nackdel med systemet är att det inte kan synkroniseras som 3).*
- 5) *Geografiskt urval har en flytande gräns gentemot 2) men syftar medvetet till ett bestånd som avspeglar regionala skillnader. Ett exempel rör studentskrivningar för vilka landet indelades i ett antal kulturregioner. Den bedömdes vara en intressant metod som hörde ihop med frågan om typområden för intensivstudier. Sådana skulle göra det möjligt att kontinuerligt följa utvecklingen i ett begränsat område. Därför vore det principiellt önskvärt att välja ut ett antal 'representativa' områden för att skapa ett 'miniatyrsvrige'. Ett sådant skulle dock inte kunna tillfredsställa alla intresserade vetenskapsgrenar, utan skulle få ses som en kompromiss mellan olika önskemål. Den administrativa indelningen skapade också problem liksom flyttningen över områdets gränser. Alla problem kan inte heller studeras på regional nivå utan måste föras upp till riksnivå.*
- 6) *Stickprovsurval syftar till ett representativt bevarande. Till dess fördelar hör att den ger goda möjligheter att samla information om ett visst objekt. Nackdelen är att den i många fall ger för små urval för t.ex. studier av ett begränsat geografiskt område eller en viss befolkningsgrupp. Man skulle kunna komma till rätta med vissa av metodens nackdelar genom att grunda den på samma teori som urvalsundersökningar. I så fall måste man först avgöra hur stort urvalet måste vara för att man ska kunna dra slutsatser*

¹¹ Översikten utförd av Samarbetskommittén för långsiktligt motiverad forskning i rapport *Forskningens framtida datatillgång*, Christer Winberg och Sune Åkerman, nr 1, juni 1976.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

om totalmaterialet med en viss angiven precision. Man kunde även dela in materialet i strata för att skapa urval representativt för totalmaterialet respektive delpopulationer.

I fortsättningen i denna text fokuserar vi på frågan om geografiska urval. Direktivet till arbetsgruppen framhåller att det geografiska urvalet sågs som en lösning när arkivens tillväxt accelererade och gallringen måste intensifieras. Men det sägs också att det geografiska urvalsbevarandet inte fungerar på samma sätt i dagens arkivbildning som det gjorde när det introducerades. De lokala och regionala statliga myndigheter som enbart handlägger lokala ärenden har minskat i antal och i de stora nationellt omfattande myndigheternas verksamhetssystem saknas ofta anknytning till de registrerade objektens geografiska belägenhet. Direktivet ställer därför frågan om geografiska urval bör överges.

Professor Torsten Hägerstrand var en av de ledande aktörerna vid framtagandet av geografiska urval, eller intensivdataområden. Med grund i kulturgeografin liknade han den samhällsvetenskapliga forskningsmodellen med ett spelbräde (en scen, ett landskap), spelbrickor (aktörer, beslutsfattare, beteendeenheter) och spelregler (för rörelser, samverkan, konflikt). Utifrån sin tredelning karakteriserar han sedan önskemål om insamlingen av data och om deras arkivering i landskapsbeskrivande, aktörsbeskrivande och beteendebeskrivande källor. Den redan nämnda samarbetskommittén för långsiktigmotiverad forskning hade till uppdrag att initiera och ge stöd åt forskning som kunde antas bidra till att lösa eller belysa framtida samhällsproblem. Basen för en sådan kunskapsuppbyggnad ansåg man var teori och metodutveckling samt insamling och bevarande av data¹² som kan ge långsiktiga perspektiv. Kommittén såg flera brister i att någon systematisk insamling av långa dataserier inte skedde, istället var forskarna ofta hänvisade till fragmentariska data. Man såg det även som ett problem att de olika kunskapsområdena på universiteten var splittrade på grund av sina specifika metoder och att det därför var svårt att nå någon enighet om vilken data som var viktig att samla in.

Kommittén menade att behoven innebar att data bör ingå i långa serier samt att den bör ha en låg aggregationsnivå och helst utgöras av "rådata". Data bör bevaras i identifierbar form för att kunna härledas till personer eller enheter samt att den i någon mening bör vara representativ. Kommittén såg vissa fördelar med fasta statistiska urval, som exempelvis att bevara handlingar för personer födda den 15:e i varje månad, men att det fanns större svårigheter att i statistisk mening bevara ett bra material. Samtidigt menade man att det gick att få fram ett intressant material som var forskningsbart utan att det var representativt. Man såg också fördelar i att försöka avgränsa regionala typområden.

Torsten Hägerstrand blev 1974 ordförande i Delegationen för långsiktigmotiverad forskning inom Forskningsrådsnämnden. Delegationen initierade ett arbete där representanter för

¹² Begreppet "data" i detta sammanhang definierades av kommittén som allt material som kunde ge kunskap om människor, samhälle eller miljö.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Riksarkivet och Statistiska centralbyrån var med. Från denna arbetsgrupp kom förslaget om att införa intensivdataområden, dvs. en uppsättning regioner inom vilka data bevaras i högre utsträckning än i övriga landet. Hägerstrand menade att de urvalsprinciper som tills dess använts var brisfälliga eftersom de inte kunde säkerställa ett undersökande av olika lokala fenomenens inbördes relationer. Ur ett sådant perspektiv var det inte i första hand informationen som var grunden för urvalet utan det geografiska området som informationen härrörde från. Syftet var att kunna studera processer och hur system utvecklas över tid i ett lokalt sammanhang och inom ett begränsat geografiskt område. Ett sådant lämpligt område kunde utgöras av ett län. Argumenten för detta var att man kunde studera regionala problem, att fler samband mellan miljö och människa kunde studeras på länsnivå, att många statliga aktiviteter då skedde med länet som minsta enhet och att län var förhållandevis konstanta jämfört med andra territoriella indelningar.

Konsekvenserna av ett sådant tillvägagångssätt medförde att Riksarkivet förutsattes utfärda nya gallringsbeslut avseende främst lokala och regionala statliga myndigheter samt att Riksarkivet även borde stimulera ett ökat bevarande av data från den icke-statliga sektorn. Datainspektionen förutsattes ta hänsyn till urvalen i sina beslut om gallring av personregister. Ökade resurser för förvaring och vård framför allt på kommunerna och en organisatorisk anpassning var också nödvändiga.

Delegationen presenterade 1979 ett konkret förslag om intensivdataområden, där man konstaterade att typarkivet var den enda tillämpliga metod för urvalsbevarande med vilken man kunde åstadkomma en territoriell integration av arkivmaterialet. Typarkiven som metod var dock tvungen att kompletteras med en uttalad och fastlagd territoriell urvalsprincip. För det första innebar det att gallringen i största möjliga utsträckning måste begränsas för arkivbildare inom de utvalda regionerna. För det andra måste man se till så att täckningsgraden inte minskades mellan skilda slag av arkiv så att samband gick förlorat. Vid val av nya typarkiv så borde dessa täcka eller ingå i de utsedda regionerna. Man uttalade också att varje region var unik, men att man utifrån det unika dock kunde utvinna viss generell kunskap genom att gå på djupet och studera hur olika delar av sociala, ekonomiska och ideologiska system fungerade tillsammans. Tanken var alltså att utföra ett djuplodande och omfattande bevarande vid några utvalda geografiska områden i Sverige för att kunna skapa underlag för systemanalyser.

De områden som slutligen kom att föreslås som intensivdataområden var Östergötlands län, Jönköpings kommun, Gotlands län, Malmö kommun med omnejd, Västmanlands län och Västernorrlands län. Dessa områden motsvarade då ca 16 % av den natur och kulturmiljö som befolkningen var bosatt i.¹³

¹³ SOU 1988:11 *Öppenhet och minne, Arkivens roll i samhället*, Betänkande av arkivutredningen.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Regeringen menade att intensivdataområden kunde användas för material som annars skulle förstöras av integritetshänsyn och att metoden även kunde användas på arkiv där intresset främst rörde kvantitativa förhållanden och inte enskildheter.¹⁴

I förordningar avseende socialtjänsten och skatteförvaltningen reglerades undantag från gallring i Östergötlands, Gotlands och Västernorrlands län samt i Göteborgs kommun. Riksarkivet beslutade i myndighetsspecifika föreskrifter om motsvarande undantag för skatteförvaltningen, Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna, Boverket och länsbostadsnämnderna samt länsstyrelserna. Riksarkivet utfärdade även allmänna råd för kommuner och landsting med motsvarande undantag.

Problem uppstod vid införandet av intensivdataområden, bland annat i Riksarkivets och övriga myndigheters tolkning och uppföljning av principen. Det blev aldrig det heltäckande material som Hägerstrand m.fl. tänkt sig. Metoden med typarkiv har också varit svår att få att fungera. Bestämmelserna om typarkiv har tenderat att vara inkonsekventa i geografi och i tid, vilket har lett till ett ryckigt bevarande. Det lades ner betydande resurser när Intensivdataområden infördes och det finns ännu gällande författningar exempelvis socialtjänstförordningen (2011:937) som utgår från utökad bevarande i intensivdatakommuner. I princip alla Riksarkivets föreskrifter och de allmänna råden till kommuner och landsting har dock upphävts.

Rent konkret är det svårt att utvärdera effekterna av det ökade bevarandet av vissa bestånd utifrån de geografiska urvalsprinciperna. De utredningar som gjorts har visat på brister i genomförandet som ovan omtalats. Det är osäkert om kapitlet i Riksarkivets nuvarande gallrings- och bevarandepolicy har fyllt någon funktion. Tankarna har sin grund i den forskningstradition som fanns vid 1970/80-talen som idag har ändrats till att fokusera mer på det individuella. Det ekonomiska argumentet att det skulle bli dyrt att hålla långa serier av arkivmaterial i arkivmagasin är också mindre aktuellt idag på grund av den tekniska utvecklingen. I en digital miljö kan det snarare bli dyrare att gallra delar av databaser än att bevara dem i sin helhet. Då urvalsbevarande på geografiska grunder i princip inte tillämpas idag, annat än genom registerförfattningar, kan metoden sägas ha dött ut av sig själv. Riksarkivet brukar dessutom regelmässigt i remisser påpeka att man är motståndare till socialtjänstlagens författning på området och den tvingande gallringen som denna medför. Det är därför svårt att argumentera vidare för att principen om geografiska urval och tillämpningen med typarkiv inom dessa regioner ska vidhållas.

Om inte allt arkivmaterial bevaras eller allt material gallras så uppstår frågan om urval. De metoder som Riksarkivets nuvarande gallrings- och bevarandepolicy rekommenderar, används inte längre eller önskar Riksarkivet inte ska användas, vilket betyder att andra icke dokumenterade eller rekommenderade metoder används. Det är därför av intresse att gå vidare

¹⁴ Prop. 1989/90:72 Arkiv m.m.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

med att definiera begreppen angående urval och vilka framtida principer som ska vara styrande i en policy för bevarande. Det är av stor vikt att en strategi skapas och följs för att det ska kunna bli en större kontinuitet i Riksarkivets beslut gällande bevarande och gallring samt för att nå någon slags förutsägbarhet i processen.

7. Autenticitet, ekonomiska värden och estetik

I direktivet anges att användningen av arkiv behöver värderas utifrån olika kategorier. En sådan kan vara hur handlingen som föremål uppfattas, uppskattas och används. Ett annat är användningsmöjligheterna baserade på bl.a. medium. Direktivet anger också att digitalisering fordrar ett medvetet förhållningssätt och kan medföra andra ställningstaganden om bevarande och gallring än för pappershandlingar. Det anges dock även att en annan arbetsgrupp inom Riksarkivet behandlar frågan i samband med utarbetandet av en ny RA-FS om digitalisering och konvertering. Direktivet anger att detta dock inte hindrar att frågan även diskuteras inom ramen för den här fördjupade förstudien. Arbetsgruppen har diskuterat frågan om digitalisering och konvertering, men har egentligen inte fördjupat sig i den. Därför lämnas endast synpunkter av övergripande karaktär.

7.1 Autenticitet

En av förutsättningarna för handlingsoffentligheten är att de allmänna handlingarna inte förvanskas utan finns bevarade i ursprungligt skick. Att handlingar bevaras i ursprungligt skick betyder att de bevaras med den struktur som de hade när de kom in till eller upprättades hos myndigheten. Alla åtgärder som medför informationsförlust utgör därför gallring och att handlingens ursprungliga skick har gått förlorat. Denna argumentation hör ihop med frågan om autenticitet. Om en handlingens ursprungliga skick förvanskas påverkas också dess autenticitet. Exempel på åtgärder som påverkar en handlingens ursprungliga skick och dess autenticitet är överföring av handlingar från ett medium till ett annat medium, t.ex. utskrift på papper från ett system för automatiserad behandling eller skanning av pappershandlingar.¹⁵

Myndigheter skannade från början handlingar med syftet att göra dem mer sökbara i verksamhetssystem. Dessa system var stuprörlösningar skapade för att hantera en enda sak. Allteftersom har utvecklingen av elektroniska lösningar gått mot att integrera flera delsystem och att minska stuprören. Tankar om en integrerad arkivlösning i verksamhetssystemen har också blivit tilltalande. När en sådan lösning inrättats blir pappershandlingarna ett störningsmoment i helhetstanken om en digital ärendehantering och ett digitalt arkiv. När handlingarna skannats upplevs pappershandlingarna därför ge upphov till dubbelarkivering och borde också kunna gallras. Argumenten för gallring av pappershandlingarna utgår från att handlingarna kan bevaras lika bra digitalt som de kan bevaras på papper och att det blir mer effektivt och kostnadsbesparande. Man kan säga att myndigheterna aktivt gör ett val av det media som de anser att handlingarna i framtiden ska bevaras på. Detta synsätt går också väl i

¹⁵ Elektroniskt underskrivna handlingar, Riksarkivets rapport 2006:1, s 17.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

hand med argumentet att det är informationen som är det viktiga, inte vilket medium den bevaras på.

För digitala handlingar (och även då skannade pappershandlingar på digitala filer) kan man troligen inte bevara ursprungligt medium. Däremot kan autenticiteten bevaras. För digitala handlingar är det avgörande för autenticiteten på vilket sätt informationen förs vidare mellan medier, snarare än att bevara på ursprungligt medium. För att autenticitet ska bibehållas måste informationen föras vidare i oförvanskad form. Ursprungligt skick, medium och autenticitet är i pappersform mer tydligt sammanbundna och integrerade.

Riksarkivet bör ha en tydlig policy för bevarande i detta avseende, och ange hur man ser på bevarandet av ursprungligt skick och autenticiteten. Det måste i ett vidare sammanhang klargöras och prövas om en önskan att överföra pappershandlingar till digitalt medium med enda syftet att öka sökbarhet och effektivitet är tillräckliga skäl för att tillåta gallring av pappershandlingar.

Riksarkivets mål skiljer sig från övriga myndigheters i det att vi ska se myndigheternas arkivbildning som en helhet och vilken konsekvens olika beslut får för det samlade dokumentära kulturarvet. Både Riksarkivet och övriga myndigheter måste ställa sig frågan vilka riskerna är med att skanna pappersmaterial som ska bevaras och sedan gallra det för att istället bevara det elektroniskt och vilka konsekvenser det kan få. Utifrån arkivlagens krav och den kunskapsteoretiska modellen kan man identifiera de behov som ska tillgodoses och med de behoven som grund kan man göra en riskanalys.

7.2 Ekonomiskt värde

Handlingars bevisvärde kan vara ekonomiskt, ett tydligt exempel på det är handlingar som bevisar ägande och vissa rättigheter. Såväl staten som enskilda organisationer och personer har behov av att kunna tillvarata sina ekonomiska intressen genom arkiven.

Handlingar kan också ha ett ekonomiskt värde även sedan de förlorat ett rent förvaltningsintresse i det att de kan mångfaldigas för tillgång till en större allmänhet genom organisationer som har intresse av att sälja tjänster exempelvis via internet. De kan också få ett ekonomiskt värde genom bearbetningar, exempelvis i bokform, och utställningar.

Man bör också vara medveten om att arkiv representerar stora ekonomiska värden. Arkivmaterialet i sig har kostat att framställa, exempelvis lönekostnader, och det har också kostat att utföra den verksamhet som materialet representerar, exempelvis byggkostnader.

Vi kan ta byggsektorn som exempel. När man satsar på exempelvis infrastruktur för mångmiljonbelopp och bygger vägar, broar, järnvägar eller liknande så representerar inte bara det byggda, utan även handlingarna som ligger till grund för projektering, byggnation, drift och så småningom utrivning, dessa ekonomiska värden. Konstruktionen värderas ofta till ett ekonomiskt värde, men inte handlingarna den bygger på. Just byggnationer är dessutom

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

aktuella för en mycket lång tid framöver. De kan vittna om förändringar i naturen och miljön, sättas in i geografiska sammanhang och påverkar människan i både stort och smått på det ekonomiska planet. Ett tydligt exempel på detta är elförsörjningen som en mycket stor del av samhället är direkt beroende av. Handlingarna har också i en senare fas starka historiska byggnadsvärden. Om man under förvaltning och drift inte har tillgång till handlingarna kan det leda till fördyringar eftersom den planering och de ingrepp man då kanske måste göra på grund av den bristen blir mer omfattande. Ett exempel kan vara att om man saknar ritningar över var rör är nedgrävda i en gata så kanske en entreprenör tvingas att gräva upp hela gatan istället för bara en liten del av den. Samma resonemang går naturligtvis att överföra till information som härstammar från andra typer av projekt, utredningar eller beslut.

Ofta handlar ekonomiska beräkningar vid bedömningar om gallring enbart på handlingarnas fysiska omfång och de kostnader det medför att bevara dem fysiskt. Man sätter då handlingarnas omfång i förhållande till den information de innehåller och viktat det mot kostnaden. Till det perspektivet bör läggas kostnaden som kan uppkomma om man gallrar handlingarna och förlorar informationen, det vill säga den ekonomiska konsekvensen av att inte ha tillgång till informationen. Alltså ett medvetet riskanalytiskt tänk även här. Om det är ekonomiskt oförsvarbart att gallra, ska det inte gallras utan bevaras. Bevarande kan alltså motiveras utifrån ett kostnadsperspektiv likaväl som man använder det argumentet för gallring. En bevarande- och gallringspolicy bör vara tydlig med att arkiv inte bara medför kostnader utan att de också utgör ekonomiska värden.

7.3 Estetiskt och symboliskt värde

Handlingar kan ha värden för att de är vackra (konstnärlig höjd) eller utgör symboler för något. Handlingen kan sakna många av de övriga värden som man normalt bedömer efter, exempelvis enligt den kunskapsteoretiska modellen, och ändå kan det finnas skäl att bevara den.

Ett exempel på sådana handlingar skulle kunna vara äldre aktiebrev i företagsarkiv. De äger inte längre något ekonomiskt värde eller något värde för förvaltning av företaget eller för den person som en gång innehavt det, även om det en gång i tiden representerat ett ekonomiskt värde. Aktiebrevet i sig tillför ofta ingen information som inte går att få fram på annat vis, förutom just sitt utseende. Är det ett äldre arkiv är aktiebrevet ofta utsirat och mycket dekorativt. Det är något som har ett konstnärligt och estetiskt värde snarare än ett dokumentationsvärde. Ett konstnärligt och estetiskt väl utformat dokument har dock också ett informationsvärde. Utan det bevarade aktiebrevet skulle vi aldrig kunna veta hur aktiebrevet faktiskt såg ut. Aktiebrevet visar den självbild företaget hade och hur man ville marknadsföra sig och synas utåt. Företag lägger ofta vikt vid och ser det som en kvalitetsstämpel att ha ett långt historiskt förflutet. Det är dessutom något man ofta och gärna vill framhäva och ser ett värde i.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Ritningar och kartor är ett annat exempel där exempelvis kända (och mindre kända) arkitekters och karterares framställningar kan ha konstnärlig höjd. Ytterligare ett exempel kan vara programkod i datorprogram.

Handlingar med ett uttalat estetiskt värde fungerar också som något av arkivens ambassadörer vid utställningar och publikationer, då de kan ha både ett intresseväckande innehåll och ett tilltalande yttre.

Sett mot Arkivlagens 3 § uttalande om att arkiven utgör en del av det nationella kulturarvet och den definition som kulturarv ges i kulturutredningar och propositioner måste en policy för bevarande också använda en sådan grund vid värderingen.

8. Några principiella synpunkter

8.1 Riksarkivet tar ansvar

En viktig utgångspunkt för detta arbete har varit att Riksarkivet kan och vill ta ett ansvar för hur frågor om bevarande och gallring ska hanteras. Det är en förutsättning för att en god arkivbildning hos myndigheterna ska råda, att Riksarkivet kan ge en tydlig styrning till myndigheterna i bevarande- och gallringsfrågor. Riksarkivet kan även fungera som en resurs för myndigheterna i detta avseende. Det är inte möjligt för Riksarkivet att vara en rent objektiv förvaltare, istället måste det ta ställning i sakfrågor och tydligt leda diskussionen om bevarande- och gallringsfrågor. Fokus behöver ligga på kvalitet men också på en bredd i bevarandet. Myndigheterna har det fulla ansvaret för sina arkiv så länge de förvaras av dem. Det är också myndigheterna som gör framställningar om gallring till Riksarkivet, vilket innebär att initiativet till eventuella gallringsutredningar alltså ligger hos myndigheten. Om Riksarkivet inte tar ställning för något perspektiv så finns risken att värderingen sköts helt av myndigheterna, med spretiga och kanske också kortsiktiga perspektiv i fokus.

Det är inte möjligt att urskilja någon av de tre grundläggande utgångspunkterna i arkivlagens (1990:782) 3 § 3 st., nämligen rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och forskningens behov, som särskilt viktig eller särskilt avgörande, jämfört med de övriga. Tvärt om är alla lika viktiga. Riksarkivet bör lägga mer tyngd i en framtida policy på arkivlagens samtliga bevarandemål, som de uttrycks i 3 §. Det innebär att även frågor om rätten att ta del av allmänna handlingar och behovet av information för rättskipning och förvaltning blir naturliga frågor för Riksarkivet att ta ställning till.

Rättssäkerhetsaspekten, främst den grundlagsfästa handlingsoffentligheten, är grundläggande för rättsstaten och vårt samhällsskick. Med tiden avtar insynsintresset, men det ges också exempel på hur insynsintresset kan kvarstå under ganska lång tid, inte minst efter en lång sekretesstid. Samtidigt kommer detta insynsintresse, över tiden, att efterträdas av forskningsintresset, vilket understryker att gränserna mellan dessa intressen inte är klar.

		Dnr 20-2010/5303			
		Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

Förvaltningens behov av information för rättskipning och förvaltning kan likaledes vara mycket lång, inte minst ur ett rättssäkerhetsperspektiv, för att tillvarata såväl den enskildes som statens intressen och skyldigheter.

Det är också viktigt att Riksarkivets beslut om bevarande och gallring sker utifrån en god grund och bygger på högkvalitativa utredningar. Det är viktigt, för att se hur Riksarkivet behandlat frågorna och för att få transparens i processen, att utredningar görs gedigna och att beslut dokumenteras. Detta synsätt måste också genomsyra myndigheternas framställningar, vilket måste göras tydligare i en framtida bevarande- och gallringspolicy.

8.2 Sekretess

Riksarkivet har genom deltagande som expert i utredningar, i remissyttranden och genom synpunkter som lämnats efter delning av författningsförslag, haft inställningen att integritetskänsliga personuppgifter som huvudregel inte bör gallras. De bör istället skyddas genom bestämmelser om sekretess och informationssäker behandling av uppgifterna. Ett sådant synsätt ger en större rättsäkerhet vid misstankar om integritetskränkande behandling av personuppgifterna. Då finns uppgifterna kvar i den kontext de uppkommit liksom uppgifter i t.ex. behörighetskontroll- och loggsystem. Behandlingen av personuppgifter kan då rekonstrueras och ligga till grund för utredningar om eventuella tjänstefel eller skadeståndsanspråk.

Riksarkivet har alltså menat att man istället för att gallra personuppgifter kan skydda den personliga integriteten genom att uppgifterna bevaras samtidigt som de omfattas av sekretess. Detta bevarande sker i den registrerades intresse eftersom det, genom att uppgifterna bevaras går att eftersöka vad som registrerats och därigenom också ge en möjlighet till upprättelse om myndigheten har begått några felaktigheter i samband med personuppgiftsbehandlingen. Arbetsgruppen anser att Riksarkivet ska fortsätta ha denna inställning. Att gallra är en oåterkallelig åtgärd med en slutlig förlust av rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och forskningens behov.

Arbetsgruppen menar också att i de fall då handlingar som kan beläggas med sekretess får gallras måste gallringsfristen alltid vara längre än tiden då sekretess kan råda, för att under åtminstone en viss tidsperiod möjliggöra insyn och tillgodose forskningens behov. Gallring av handlingar där sekretess kan råda bör alltid ske restriktivt och efter en analys av riskerna med en sådan gallring.

8.3 Kulturarvet

Kulturarvet är allt det som blir bevarat, det som blir kvar efter att eventuell gallring har skett. Därför kan man också säga att Riksarkivet och myndigheterna i viss mån bestämmer vad som ska bli kulturarv, vad som efterlämnas åt eftervärlden. Kulturarvet är dynamiskt och rörligt och förändras med tidsandan och den uppfattning som vi har idag om vad som är viktigt eller obetydligt. Frågor om vad som utgör kulturarv tenderar lätt att bli politiska och därför utgör

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

kulturarvet som grund för bevarande och gallring snarare en politisk grundval än ett reellt redskap för att utföra någon form av värdering. Kulturarvsaspekten medger ingen ökad gallring, det kan däremot användas för att möjliggöra en breddning av det som bevaras. Exempelvis kan det användas för att betona minoriteters och svagare gruppers synlighet i de arkiv som bevaras. Det kan också användas som skäl för utökade ansträngningar till förmån för bevarande gällande särskilt betydelsefulla händelser eller liknande (s.k. hotspots), där ett exempel skulle kunna vara Estoniakatastrofen. Sådana tankar och synsätt bör tydliggöras för myndigheterna som fortlöpande ska pröva gallringsförutsättningarna.

De arkiv och handlingar som levererats till Riksarkivets depåer utgör en del av kulturarvet vilket är ett tungt argument för bevarande. Riksarkivets roll är att visa vad som finns bevarat och locka till forskning i de handlingar som står utan forskare, snarare än att omöjliggöra framtida forskning genom att gallra mer i redan levererade arkiv.

8.4 En nationell överblick

Riksarkivet bör, mot bakgrund av att allt fler offentligt finansierade uppgifter utförs av andra än myndigheter, fokusera på den statliga arkivbildningen som helhet och inte begränsa sig till arkiven hos enskilda myndigheter. En policy bör behandla sambanden mellan den statliga, kommunala och enskilda arkivbildningen och också föreningar som anförtros samhällsliga uppgifter och på det sättet komplettera den officiella bilden. Förutom Riksarkivets ansvar enligt arkivlagen, kan tydliga ställningstaganden i förhållande till arkiv som formellt befinner sig utanför Riksarkivets tillsyn, bidra till att uppfylla den nya skrivningen i Riksarkivets instruktion (2009:1593) 3 § om den nationella överblick över arkivfrågorna som Riksarkivet ska ha och uppdraget att följa arkivverksamheten i landet. Detta inbegriper även rådgivning till kommunerna.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Bilaga 1: Direktiv

Fördjupad förstudie rörande gallrings- och bevarandepolicy

Bakgrund

Förstudien och andra arbeten

I en förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy har en inventering gjorts av företeelser, kulturella och samhällliga, som kan ha betydelse för policyn (dnr A 20-2008/4630). Innan den egentliga revideringen påbörjas krävs en fördjupning av vissa frågor som väckts i förstudien. Följande områden har avgränsats:

- En policy för bevarande – riktlinjer för gallring
- Gallringen och informationsstrukturen
- Bevarande av verksamhetsinformation
- Bevarande av kulturarvet
- Återkommande prövning av gallringsförutsättningar
- Vad är myndighetsarkiv – utvidgade perspektiv
- Urvalsbevarande – en föråldrad metod
- Användbarheten – teknikberoende

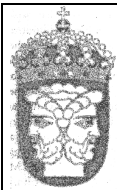
Det sistnämnda området kommer att behandlas i samband med utarbetandet av en särskild RA-FS om digitalisering och konvertering. Arbetena beräknas vara avslutade först vid utgången av år 2012. Det hindrar inte att frågorna diskuteras i arbetsgruppen.

Fördjupningsarbetet ska utgå från den offentliga arkivbildningen om inte annat nämns i uppdraget, eftersom policyn i första hand kommer att gälla för statliga myndigheter. Något annat är inte möjligt då arkivlagen och Riksarkivets normering utgår från bestämmelserna om handlingsoffentlighet i 2 kap. tryckfrihetsförordningen. Det hindrar inte att policyn även fortsättningsvis kan vara vägledande för kommunal och enskild sektor.

Utgångspunkter

Bestämmelser om gallring

Rättigheten att ta del av allmänna handlingar, enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF), får endast begränsas med stöd av lag eller förordning. I 2-3 §§ behandlas begränsningar pga sekretess och skyddet för den personliga integriteten. I 18 § sägs att bestämmelser om bevarande, gallring och annat avhållande meddelas i lag.

Dnr 20-2010/5303

Fördjupad förstudie rörande revidering av
Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy
(Förband)
Slutrapport

Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

Genom 10 § arkivlagen (1990:782) öppnas en möjlighet för myndigheterna att få gallra allmänna handlingar under förutsättning att bevarandemålen i 3 § ändå kan tillgodoses. Av 14 § arkivförordningen (1991:446) framgår att statliga myndigheter får gallra allmänna handlingar endast i enlighet med föreskrifter eller beslut av Riksarkivet, om inte särskilda gallringsföreskrifter finns i lag eller förordning.

Vilka *bevarandemålen* är framgår av 3 § tredje stycket:

Myndigheternas arkiv skall bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser

1. rätten att ta del av allmänna handlingar,
2. behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och
3. forskningens behov.

I 3 § andra stycket sägs att myndigheternas arkiv är en del av *det nationella kulturarvet*.

Riksarkivets nuvarande policy

En sammanfattning av "Bevarandet av nutiden, Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy" finns i bilaga.

Fördjupningsområden

En policy för bevarande – riktlinjer för gallring

I förordet till nuvarande gallringpolicy anges att huvudprincipen är att arkivhandlingar ska bevaras, samt att Riksarkivets strategi därför är en *strategi för bevarande*. Gallring ses som ett aktivt ingrepp som alltid måste motiveras. Det är därför det inom ramen för bevarandestrategin har utformats *riktlinjer för gallring*.

För att en bevarandestrategi ska kunna implementeras på det sätt som avsetts behöver den utsträckas till att omfatta *argumentation för ett bevarande* på ett tydligare sätt än idag - för att försvara arkivlagens målsättningar. Det behöver diskuteras hur detta kan förtydligas i kommande policy och vägledningar

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Gallringen och informationsstrukturen

I nuvarande policy framhålls vidare att konsekvenserna av gallring till stor del kan vara beroende av den *informationsstruktur* där handlingar och uppgifter ingår, av organisation och redovisning av arkiven. Därför bör riktlinjer om gallring och bevarande ses som vägledande för alla delar av arkivverksamheten som påverkar arkivens innehåll och struktur.

Det bör förtydligas att det behövs rutiner för arkivbildning, gallring och förvaltning av arkiven, samt medvetna mediala, dokumentationssätt och utformning av informationssystem. I det sammanhanget bör den verksamhets- och processbaserade arkivredovisningen lyftas fram. Där tydliggörs dokumentationens betydelse i processerna och möjliggörs bedömningar av bevarande och gallring baserade på klassificeringsplanens sammanfattning av den totala arkivbildningen.

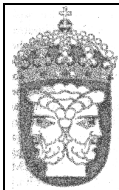
Genom den nya arkivredovisningen ges också möjligheter att dokumentera bevarande/gallring på handlingslags- och handlingstypsnivå. Metoder för detta behöver diskuteras och utvecklas.

Bevarande av verksamhetsdokumentation

I nuvarande policy sägs att arkivhandlingar kan användas som källa dels för information om den verksamhet där handlingarna har uppkommit, dels för information om förhållanden i organisationens omvärld. Båda användningssätten ska enligt policyn beaktas i lika stor utsträckning vid bedömningen av vad som ska gallras respektive bevaras.

Frågan är om det är förenligt med arkivinstitutionernas roll som objektiva förvaltare att lägga så stor tyngd vid handlingarnas informationsinnehåll. När informationsinnehållet värderas för den framtida forskningens användning är man till stor del hänvisad till gissningar. I policyn sägs också att den kan behöva ändras i enlighet med forskningens intresseinriktning och metoder. Är detta förenligt med dokumentationstanken? Det behöver övervägas om handlingarnas värde som dokumentation av verksamheten, inbegripande kontext och autenticitet bör ges en större tyngd än i dagens policy.

I diskussionerna om digitalisering av bestånden har förslag framkommit att Riksarkivet borde anta ett förvaltningshistoriskt synsätt. Det skulle leda till att handlingar som härrör från statsförvaltningens huvudprocesser prioriterades (Asker PM 2010-06-30). Kan resonemanget användas när det gäller värdering av handlingar i dagens arkivbildning? I Askers PM påpekas att de relevanta strukturerna är svårare att följa under modern tid, från början av 1900-talet. Hur skulle man kunna gå till väga för att hitta dessa strukturer – hundra år bakåt i tiden och framåt? Är det möjligt att gallra ut samtliga handlingarna från ett verksamhetsområde/en

Dnr 20-2010/5303

Fördjupad förstudie rörande revidering av
Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy
(Förband)
Slutrapport

Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

process som bedöms vara mindre central för förvaltningen? I sådana fall bryts sannolikt mot ett *tabu* i vår verksamhet.

I detta sammanhang kan nämnas att Riksarkivet med anledning av ett regeringsuppdrag om strategi för hantering av avvecklingsmyndigheters arkiv har föreslagit att ett mer *proaktivt förhållningssätt* till bevarande och gallring (Dnr RA 231-2010/3810). Tanken är att Riksarkivet ska kunna arbeta med sektorsanalyser som underlag för bevarande och gallring.

Bevarande av kulturarvet

Enligt 3 § tredje stycket arkivlagen ska arkiven bevaras för att tillgodose allmänhetens rätt att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och forskningens behov. I andra stycket konstateras att arkiven utgör en del av *kulturarvet*. Den sistnämnda bestämmelsen har en övergripande karaktär - men kulturarvet knyts inte lika tydligt till bevarandemålen som strecksatserna i tredje stycket. Vilken roll kulturarvet har för bedömningen av vad som ska bevaras eller gallras har inte heller varit föremål för samma analys som övriga bevarandemål.

Av förstudien framgår att kulturarvets politiska betydelse av EU lyfts fram som identitetsskapande. Även betydelsen för tillväxt och sysselsättning har uppmärksammats. I den nationella kulturpolitiken framhålls kulturarvets betydelse för *demokrati och yttrandefrihet*.

Det behöver analyseras vad som avses med ett bevarande i kulturarvets namn. Är det en breddning av bevarandemålen i strecksatserna i 3 § tredje stycket arkivlagen. Hur ska vi uppfatta det? Ska det kanske bara uttolkas som en uppmaning till ökad samverkan med andra kulturarvsinstitutioner och ett ökat tillgänglig- och levandegörande.

Återkommande prövning av gallringsförutsättningar

Värdering av handlingar från hela verksamhetsområden/processer har nämnts som ett *tabu*. Ett annat *tabu* gäller gallring i äldre, mottagna bestånd. Nyttospekter bör vägleda bevarande- och gallringsverksamheten. Förändringar i samhället och av verksamhet och informationsteknik fordrar dessutom en återkommande process för värderingen, inte bara vid utveckling av system, när det blir ont om utrymme eller vid eller efter leverans. Det behöver diskuteras i vilken omfattning en förnyad värdering skulle kunna ske.

		Dnr 20-2010/5303 Fördjupad förstudie rörande revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband) Slutrapport			
		Författare	Avd	Telefon	Datum
Förband				2012-06-19	1

Vad är myndighetsarkiv - utvidgade perspektiv

Den fortgående bolagiseringen av offentlig verksamhet och att andra former än myndighetsformen används för offentligt finansierade uppgifter talar för att perspektiven behöver vidgas. Nya organisationsformer och institutionella blandningar pekar på att arkivbildaren (myndigheten, företaget eller föreningen) som objekt för värdering av informationen behöver kompletteras med aktörstyper, verksamheter och processer. Riksarkivet bör fokusera på den *statliga arkivbildningen som helhet*, inte endast de arkiv som bildas hos enskilda myndigheter. Förutsättningar för mer övergripande sektorsanalyser fordrar metodutveckling.

Med hänsyn till vad som sagts ovan om organisatoriska blandformer bör policyn även behandla sambanden mellan den statliga, *kommunala och enskilda arkivbildningen*. Den behöver även behandla frågan om hur *organisationer och nätverk* som verkar från lokal eller regional nivå gentemot EU arkiverar sina handlingar. Även *föreningar* som anförtros kompletterande offentlighetsuppgifter uppmärksammas. Det är fortsättningsvis viktigt att de *enskilda arkiven* kompletterar den officiella bilden.

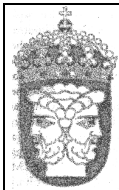
Urvalsbevarande – en föråldrad metod

Det behöver även övervägas om geografiska urval bör överges. Urvalsbevarande sågs som en lösning när arkivens tillväxt accelererade och gallringen måste intensifieras. En tanke var också att individer och företeelser inom ett område skulle kunna studeras fullt ut.

Urvalsbevarandet fungerar inte på samma sätt i dagens arkivbildning som det gjorde när det introducerades. De lokala statliga myndigheter som enbart handlägger lokala ärenden har minskat i antal, och i de stora myndigheternas verksamhetssystem saknas ofta anknytning till de registrerade objektens geografiska belägenhet.

Dokumentation av tid och rum har traditionellt varit viktiga i arkiven. Genom Inspire-direktivet som syftar till interoperabilitet rörande miljödata och data som kan påverka miljön kommer en del statliga myndigheter att åläggas skyldighet att registrera geografisk belägenhet. För övriga myndigheter kommer inga sådana krav att ställas. Det bygger i såfall på frivillighet. Det är inte heller möjligt för Riksarkivet att ställa sådana krav med utgångspunkt från normgivningsrätten. Möjligen kan rekommendationer ges i en vägledning.

Det behöver diskuteras om allt urvalsbevarande ska upphöra eller om det kan försvaras i vissa sammanhang,

Dnr 20-2010/5303

Fördjupad förstudie rörande revidering av
Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy
(Förband)
Slutrapport

Författare	Avd	Telefon	Datum	Version	
Förband			2012-06-19	1	

Användbarheten - teknikberoende

Däremot behöver användningen av arkiven värderas som kategori i andra avseenden. Ett sådant är hur handlingen som föremål uppfattas, uppskattas och används. Ett annat är användningsmöjligheterna baserade bl.a. på medium. Digitalisering fordrar ett medvetet förhållningssätt och kan medföra andra ställningstaganden om bevarande och gallring än för pappershandlingar. Mikrofilmsuttag av uppgifter som inte får bevaras som upptagningar för automatiserad behandling bör övervägas i de fall de värderas som en viktig del av kulturarvet. Som tidigare nämnts kommer en särskild RA-FS om digitalisering att utarbetas.

Förväntat resultat

Steg 1. Dokumentation av de diskussioner som förts inom gruppen kring angivna fördjupningsområden.

Steg 2. Förslag till seminarier kring lämpliga frågeställningar.

Steg 3. Genomförande av seminarier och dokumentation av seminarier.

Steg 4 Slutrapport.

Avrapportering

Avrapportering sker i varje steg till beställaren.

Organisation

Arbetsgrupp:

Suzanne Sandberg (LLA), sammankallande

Patrik Höij (HLA)

Anders Åkerfeldt (GLA)

Håkan Lövblad (T)

Lisan Nissar Borg (KrA)

Carita Rösler (ÖLA)

Kostnader för arbetet

Lönekostnader. Varje deltagare bekostar sina resor till sammanträden.

Beställare

Beställare är chefen för Tillsynsavdelningen Britt-Marie Östholm

Tidplan

Arbetet inleds hösten 2010 och ska ha avslutats före utgången av 2011. Tiden för arbetet förlängdes i tilläggsdirektiv till första halvåret 2012.